

ՀԱՆՐԱՊԱՐԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՒՈՐԱԿՆԵՐՈՒ

ԳԼՈՒԽ Դ. — ԵՐԿԻՐԸ

(Տես Բազմավէպ 1920 էջ 171)

Աստեղաբաշխական տեսակէտով երկիրս երրորդ մոլորակն է՝ մեկնելով Արեւէն։ Որքան որ իր ձեւը հեռի է կանոնաւոր ըլլալէն, երկիրս մեծ հեռաւորութենէն տեսնուած, մեզի պիտի երևի կլոր՝ Լուսնոյ պէս, թեթեւ տափուկաձուլութիւնն իր բնեւորութիւնը՝ բոլորովին աննշմարելի է։

Չափն՝ իր հասարակածային տրամագծի կլոր հաշւով 13000 Հզմ. է, և այն որ բնեւորները կը միացնէ, կը հաշուենք արդարեւ տարբերութիւն մը հազիւ 22 հազարամետր։

4 մետր տրամագծով գունտի մը վրայ, այս տարբերութիւնը կարելի է նշանել առ առաւելն 7 հազարորդամետր. ասիկայ անշուշտ է։

Այս պարզ հաշիւը մեզի կը ցուցնէ մի և նոյն ժամանակ՝ թէ որքան տկար են բաղդատմամբ գնտիս մեծութեան՝ իր մակերևութին չափուած բարձրութիւնը կամ խորութիւնը։ Աստեղ հազիւ բաղդատելի են նարնջի մը կեղեկին անհասարակութեանց, հետևաբար, շատ աւելի նուազ՝ իր ընդհանուր ձևը հետևեցնելու համար։

Պատրաստէ՛ ճերմակ գնտակ մը, և զայն դիր ոչ հեռի ճուճաշարանի սենեկի կանթեղէն։ Գնտակին կէտը կանթեղին լոյսը պիտի լուսաւորէ, միւսը՝ մնալով ընկզմած մթութեան մէջ։

Փուլ կանթեղը Արեւու պաշտօն պիտի կատարէ։ Մըջուին մը համար՝ կեցած զքնտակին վրայ՝ կանթեղին կողմը լուսաւոր է։ Եթէ հիմա տաս թաւալական դանդաղ շարժում մը գնտակին, մըջուինը պիտի ընթանայ կէս շրջան մը լուսոյ մէջ, ապա կէս շրջան մը ստուերին մէջ։ Գիտն ի փոխ օրերն պիտի յաջորդեն գիշերներուն։

Ահա պատկերն երկրի թաւալական շարժման Արեւուն դիմացը՝ զրեթէ քսան և չորս ժամուան մէջ։

Երբ կ'անցնիս Արեւու դիմացէն, քեզի համար կէս օր է։ Որչափ որ երկիրը կը դառնայ իր առանցքին վրայ, թաւալումը զքեզ կը տանի յեզր ստուերին և լուսոյ։ քեզի համար Արեւը կը մտնէ։ Եւ կը ծագի գնտին տրամագծօրէն հակադիր մասին մէջ։ Շարժումն շարունակելով՝ զքեզ անցնել կուտայ որիշ ճառորդ շրջանակ մը։ պիտի պատահիս կէս գիշերոյ, և այսպէս կարգաւ։

Մեր փորձին մէջ, բնաւ ենթադրու թիւն չըրինք գնտակի առանցքին հակման նկատմամբ ստուին մակարդակին վրայ։

Մեր փորձիկ գնտակը ծակեցը հիւսող ասղով մը, և կրկին սկսինք մեր դիտողութիւնները աւելի ճշդիւ նշանակելով գնտին դիրքը և բաղդաբերով խնդիրը։

Նախ և առաջ առանցքը ցցուած ուղղածիզ սեղանի վրայ ոչ մի կողմը կը հակի։ Այս պարագայիս մէջ դիրքին է տեսնել թէ գնտին ամէն կէտերը թաւալական շարժման արդեամբ, ունին 12 ժամ գիշեր և 12 ժամ օր, բայց լաւ գիտէք թէ իրեն տարւոյն մէջ այսպէս երկու անգամ կը պատահին՝ զուգօրեաներու։ Տարւոյն մնացեալը, օրերն մերթ աւելի երկար, մերթ շատ կարճ են։ Մեր փորձը կատարեալ չէ. մոռցած պիտի ըլլանք նական բան մը։

Խորհրդածենք։ Որովհետեւ երկիրը մուրրակ մ'է Արեւսեկի և ֆայլածուի պէս, պէտք է նա դառնայ Արեւուն չորս բոլորը մի և նոյն ժամանակ որ ինքն իր վրայ կը դառնայ, և այս է որ սորուեցանք զպրոցի մէջ։

Բոլորցնենք ուրեմն գնտակը կանթեղին շուրջը և դիտենք. շատ լաւ, ամէն տեղ որքան որ գնտակը կը մնայ ուղղաձիգ, օրերը հաւասար են գիշերներու։ Չունինք տակաւին առեղծուած բառը. կանթեղն ստուարկներ որ այսպէս ուղղահայեաց կը գնտարկներ որ այսպէս պարունակին վրայ։ Լուսընթաց՝ որուն այցելութիւն պիտի տանք շուտով, ճիշդ այս թուոց մէջն է։

իր առանցքին հակումը միայն 3 աստիճան է, այսքանը հաշուի տակ չառնուի: Լուսնթագի վրայ բոլոր տարին՝ օրերն հաասաբ են գիշերներուն, ինչպէս կէտի մը վրայ ընդունած ջերմութիւնը զգալապէս միշտ նոյն է, հոն եղանակները գոյութիւն չունին: Ա՛յն գաւառ նոյն կլիմայ ունի:

Այսպէս չէ յայտնապէս մեր դէպքը: Միկնելով զարունէն, օրերը կ'երկարին և ջերմութիւնը կ'անի: Միկնելով աշունէն, օրերը կը պակսին և դէպ ի ձմեռը կ'երթան:

Ահա ուրեմն հիմա կրնանք գտնել պատճառն երկար օրերու և երկար գիշերներու: Դռները մեր ճերմակ գնտակ և սկսինք դարձնել հակեալ առանցքի վրայ:

Կը հաստատենք անմիջապէս, որ եթէ գնտակը պտտցնենք բոլորշխաձեւ կանթեղին չորս կողմը՝ առանցքը ծածկ պահելով միշտ նոյն կողմը, օրինակի համար մեր ձախ կողմը՝ ի հարկէ լուսոյ և ստուերի սահմանագիծը բեկեռներէն չանցնիր:

Կանթեղի աջակողմը՝ է հիւսային բեկուկ տակն որ լուսաւորեալ կը մնայ, այն ատեն հարաւոյ բեկուց ստուերի մէջ է: Զախակողմը՝ հակառակն յառաջ կու գայ: Վերջին պարագային մեր կիսագնդին վրայ կեցած բոլոր կէտերը, Պարիս, Երևան, Կ'ենթադրեմ աւելի երկար ժամանակ կը մնան մթութեան մէջ:

Լաւ ևս, հետզհետէ որ կը յառաջենք դէպի հիւսիս՝ օրերը կ'երկարին ի փաս երկար գիշերներու:

Նոյն իսկ բեկուց վրայ գիշերը կ'անեւրեւթանայ բոլորովին: Երկիրը շատ կը դառնայ, սակայն բեկեռային գաւառները կը տեսնեն Արևը երկար ամիսներու միջոց:

Երևութի՛ն զոր այսպէս տեսանք, հակադիր պիտի ըլլայ, երբ Երկիրս Արևուն ձախակողմը ըլլայ՝ պատկերի վրայ: Միջանկեալ դիրքերուն մէջ լուսաւորութեան շրջանակը պիտի անցնի բեկեռներէն, և այս կը պատահի ճիշդ երկու անգամ տարուան մէջ, զուգորեաներուն, այսինքն 21 Մարտին և 21 Սեպտեմբերին, ցերեկները գիշերներուն

հաւասար պիտի ըլլան: Երկիրս հակեալ կը դառնայ իր պարունակին վրայ (կամ յեղիեղումի վրայ, *écliptique*) և աստեղադէտները հաստատած են թէ իր առանցքին հակումը գրեթէ 23 ու կէս աստիճան է նկատմամբ ուղղաձիգ գծի մը ընթացած մակարդակին:

Ահա ուրեմն մեր գնդին երկու շարժումներն, Թաւալումն ինքն իր վրայ և շրջաբերութիւն տարուան մը մէջ Արևուն չորս բոլորը, որոնք կը բացատրեն կատարելապէս մասնականութիւններն օրերուն և եղանակներուն:

Բայց գիտունները հոս չմնացին: Կարող եղան կ'երկռնելու՝ շատ աւելի բաղադրեալ ուրիշ երևոյթներ:

Երկրիս առանցքը երկարելով պիտի դպչի երկնականմարը՝ երկնային բեկուց կէտի մը վրայ, շատ մօտ աստղի մը՝ քեփտաստղ կուչուած այս պատճառաւ:

Բոլոր աստղները կը համարուին դառնալ այս զաղափարական գծին չորս կողմը, բոլորովին ինչպէս մեր միջիւնին համար սենեկին առարկաները, իրօք մենք ենք որ կը դառնանք Երկրիս հետ ըսան և չորս ժամուան մէջ, երկնքի շարժման հակառակ դիրքով: Ուրեմն թէ տեղափոխենք երկրաւոր առանցքը՝ աստղները պիտի շարունակեն իրենց սովորական շրջանը, բայց ասոնք պիտի կատարեն երկնագնդին ուրիշ կէտի մը վրայ:

Եւ ասիկայ է որ կը պատահի ստուգիւ ժամանակաւ:

Քեփտասի մեծ բուրգի շինութեան ատեն, 4000 տարի առաջ քան քրիստոնէական թուականը, հնախօսներու ըսածին համաձայն, Երկրիս առանցքը կողմնաւորուած էր դէպի Վիշապի աստղներուն մէկուն վրայ: 13000 տարեին՝ Վեգայ գեղեցիկ կապոյտ արեւը, որ Քեփտասի մէջ կը փայլի, պիտի ծառայէ մարդկութեան իբր բեկեռաստղ և 25817 տարեին, բեկուն երկնից պիտի վերադառնայ այն վայրը ուր արդ մենք գինքը կը տեսնենք:

Ինչպէս շունչան մը, որուն շարժումը կը դադարի իսկոյն, Երկիրը կը տատանի մի-

լուծի մէջ, և իր բեկեռներու գիծը՝ երկրաւոր առանցքը կը գծէ դանդաղորէն կոն մը որուն բացուածութիւնը հաւասար է երկու անգամ $23\frac{1}{2}$, այսինքն 47 աստիճան:

Ուրիշ կերպով մը, առանցքին հակումը կը ֆայ միշտ նոյն. իր ուղղութիւնը միայն կը փոխուի գրեթէ 26000 տարուան մէջ: Ինչի՞ վերագրելու է այսպիսի երեւոյթ մը: Արևու՝ որ կ'ազդէ Երկրիս հասարակածային առանցքին վրայ:

Լուսինը կ'ազդէ մեր վրայ նման ազդեցութեամբ, սակայն շատ անելի տկար կերպով: Նա ևս կը տեղափոխէ երկրիս առանցքը և կը ստիպէ գծել փոքրիկ շրջանակ մը իր միջին դիրքին շուրջ կողմը՝ տանտուս և երկու երրորդ տարիէն, և այս չորրորդ շարժումը կը բաղկանայ նախորդաց հետ բաւական բազաղրեալ կոր մը յառաջ բերելու համար:

Երկիրս՝ իր տարեկան շրջաբերութեան մէջ, ինչպէս բոլոր մոլորակները, կը գծեն թերաւ մը: Արդ, այս թերաւ չէ այնպէս կանոնաւորեալ ինչպէս կ'երեւակայուի: Ամէն վայրկեան՝ Լուսինը քիչ շատ կը ձգէ Երկիրս, և կ'անջատէ քիչ քիչ իր հայեցողական ճամբէն: Մոլորակներն իսկ՝ թէ և շատ հեռացած՝ կը փոխեն մեր ընթացքը:

Մեր պարունակը այս դէպքէ՛ս՝ կ'ըլլայ թեկնածու ծամածուռ և աստեղագէտները իրենց հաշուցը մէջ հաշուի կ'առնուն զայն:

Երկրէս գծուած թերատը այլ ևս պէտք չէ նկատուի իբր անփոփոխ՝ միջոցի մէջ: Երբեմն կը տափկի, երբեմն կը պրկի, իբր ձգտական շրջանակ մը, և իր մեծագոյն տարածութիւնը, որ կը ֆայ միշտ նոյն երկայնութեան վրայ, կը դառնայ ինքն իր վրայ 21000 տարուան մէջ:

Հակումն Երկրիս առանցքին որ է $23^{\circ} 30'$ ՝ կը ծածանի նաեւ Լուսնէն պատճառուած ձգողութենէ քիչ մը դուրս: Այս պահուս (1911) իր արժէքը՝ որ է $23^{\circ} 27' 9''$, կը նուազի դարու մը մէջ (1') մասէ մը քիչ պակաս. եթէ նա այսպէս շատուանկէ, Երկիրս 3683 տարիէն շտկուած պիտի ըլլայ. չպիտի ըլլայ այն ատեն ոչ

ձմեռ և ոչ ամառ, եղանակներն պիտի անհետանան:

Բայց այս բանս երբեք չպիտի պատահի, վասն զի փոփոխութիւնն պարզապէս պարբերական է. ասիկայ արդիւնք է թեթև տատանման մը յեղեղումի, միջին դիրքի մը շուրջը:

Ահա ուրիշ շարժում մը անելի զարմանալի զոր գիտուններն գտան ներկայիս:

Գիտէք, անտարակոյս, թէ Երկրիս իւրաքանչիւր վայրը նշանակուած է ճշգրտեմամբ մը մեր քարտէզներու վրայ: Արդ, դիտարանի մը դիրքի որոշումը՝ իր տեղը Երկրիս վրայ առաջին կարգի կարևորութիւն ունի հաշուոց և գործիքներու զետեղման համար:

Անգամ մը որ գործիքները տեղաւորուին՝ բոլոր ճեղուծները իսկոյն նշանակուած պիտի ըլլան:

Արդ, դուք կը տեսնէք ասիկոյ՝ զարմանքն աստեղագէտներուն՝ այն օրն, ուր նշմարեցին թէ իրենց դիտարանները կը փոփոխէին շարունակ իրենց դիրքը, և թուէր մերձեանալ և հեռանալ բեկեռն՝ մի և նոյն վայրը վերագրանալու համար:

Ահաւաստալի բան մ'է՛ր: Տեղափոխուած թիւնը գրեթէ աննշմարելի էր, սակայն բաւական զգալի՝ սխալցնելու համար աստեղաց դիրքը երկնաքարտիդ վրայ: Այս հաստատութիւնն արդիւնք էր դիտողութեանց՝ միայն հիւսիսային կիսագնդի իրաց վրայ, և որոշեցին 1891ին, զոր ծածել աստեղաբաշխական առաքում մը կեղդոնական Եւրոպիոյ հակոտնեաներու, Հավայի կղզիներու մէջ: Արդիւնքները հաստատուեցան և պէտք եղաւ խոստովանել այս անգամ, թէ Երկրիս առանցքը չծակեր շանցնի իր կեղծ անփոփոխ և հաստատուն կէտի մը վրայ:

Ահա ինչո՞ւ, նկատմամբ մեծ և արդի վիճաբանութեան, կուրի և Պէարիի, կրցան բսել թէ անկարելի էր հասնիլ բեկեռ:

Գիտող մը որ պարծենար զնել ոտքը հիշտ բեկեռն տեղը՝ շարժելու պայմանաւ, չպիտի ֆար բեկեռ վրայ, որովհետև աս կը տեղափոխուի, և թէ պիտի ըլլար

յաջորդաբար քեհա Երկրի մերձաւոր կէտերու շուրջը:

Եւ հոս կը գտնենք զարմանալի ճշդութիւնը մեր արդի դիտողութիւններուն, բայց այս տեղափոխութիւնս է յետին ծայր տկար և չանցնիր երկմասն աղեղան, այն է քսանհազ մետր մը դիտողութիւնը սկսելէն:

Վայրկենի մը տեղափոխութիւնը բնեւեմբու դիրքին մէջ պիտի փոխէր տեղը՝ գետին բոլոր կէտերու գրեթէ 2 հազարամետր, ճիշդ 1852 մետր:

Կարելի է հարցնել ուրեմն, թէ ինչ է պատճառն այս փոքր տեղափոխութեանց:

Աւելայ մեքենական խնդիր մ'է շատ կարեւոր:

Փանի մը տարի առաջ, Գիտութեանց Ճեմարանը նման և առ երեսու շատ տղայական խնդիր մ'ունեցաւ վիճելու խնդիր մը գիտնալ թէ ըստ ընդհանուր կարծեաց, կատու մը ձգուելով օդոյ մէջ, կրնար գտնել միջոցը ինկնալու իր թաթիւրուն վրայ:

Ճեմականներէն ոմանք հիմնուելով Մեքենական հայեցողութեան վրայ, որ կը հաստատէ թէ կարծի մարմին մը չիկրնար փոխել դիրքը ինչալով, մէկդի դնելով օդոյ դիմադաւութեան բոլոր խնդիրը, կը պաշտպանէին թէ կատու մը չիկրնար օրինաց զարտուղութիւն մ'ընել: Արդ Պ. Մարէյ պապանձեցուց ամէն մարդ ներկայացնելով Ճեմարանին լուսանկարի փորձեր ցուցնող իրականութեան փորձը:

Եւ սակայն Մեքենականութիւնը չէր կրնար սխալիլ: Ինչպէս համաձայնեցնել հայեցողութիւնը փորձի հետ: Պէտք էր զանազանութիւն մ'ընել ընդ մէջ անկենդան մարմնոյ և կատուի մը՝ կորող փոփոխելու իր ներքին շարժումները և, հետեւաբար, կարող երկարացնելով իր թաթիւրը այս կամ այն կողմը ինքզինքը դարձնելու միջոցի մէջ: (Եթէ ճեմականը հայկական առակը գիտնային այնքան չէին շփոթեր. «կատուն կոնակին վրայ չիյնար»):

Եւ իրօք, եթէ ծանրաբեռնենք Երկիրը ծանր զանգուածով մը որոշ տեղով

վրայ, պիտի կարենայինք փոխել բեռնին դիրքը:

Նոյն արդիւնքի պիտի հասնինք տեղափոխելով երկրագնդի մակերեսէն կշիռ մը խիստ ծանր: Բայց ընդունելու համար երկրաւոր առանցքին հաստատուած փոփոխութիւնները՝ պէտք էր գերմարդկային աշխատութիւն մը, որ հաշուելու է հազար եռամիլիոն շոգեծի:

Արդ, ինչ որ մենք չենք կրնար ընել, բնութիւնը կը կատարէ ամէն օր մեր աչաց տակ:

Ամէն տարի, արեւային շերմութիւնը շոգիացնելով՝ ովկիանոսներու մակերեսը կը տեղափոխէ տարօրինակ ջրոյ ծանրութիւն մը. կրնանք գնահատել միջին հաշուով 720 հազար միլիոն Հզգր: Արդ եթէ նշանակուի թէ այս ջուրս է մեծամասնութեամբ տեղափոխուած բեռնային վայրերը, ուր ինչալով կը բաշխուի անկանոն կերպով, յայտնի կ'ըլլուի թէ իր շտեմարանը անձրեւի, ձնան, սառի ձեւի տակ յառաջ կը բերէ տարբեր բեռ մը երկրիս մակերեսին, և բաւական կ'ըլլայ տալու տատանում մը Երկրի, ինչպէս տարիներ առաջ ցոյց տուած եմ:

Այս բացատրութիւնը այնքան աւելի ծափահարելի է, որքան որ կ'որ գիծերու ուղղութեան փոփոխութիւնը յառաջ կու գայ ըստ եղանակաց:

Այս վերջին ժամանակներու մէջ, յետին ծայր հանճարեղ չափեր յայտնեցին Երկրիս ուրիշ շարժում մը, որուն վրայ ոչ ոք կը տարահուսի:

Մեր գունտը նման է առածգական գրնտակի մը որ կ'ուռի Լուսնի և Արեւու ձգողութեանց պատճառաւ: Երբեք երկրաւոր կեդրէն նոյն հեռաւորութեան վրայ չէ իր կեդրոնէն:

Այս բաղդատելի շարժումը ունի ճշմարիտ շնչառութիւն մը, կը տեղափոխէ ամէն օր և ամէն գիշեր ցամաքներու և ծովերու հարթութիւնը: Այն վայրկեան մեր շէնքերը և մեր քաղաքները կպած երկրին, կը բարձրանան և կը ցածնան շնչառութեան պէս, և տարածոցն այս մասնաւոր շնչա-

ռութեան կը հասնի մինչև 40 հարիւրորդ նկատմամբ միջին հարթութեան:

Այսպէս, դուն որ կը կարդաս կոթնած արմուկով քու ստոլիդ վրայ, կը տարակուսիս թէ քու հանգիստդ յետին ծայր յարարեալեան է:

Ո՛րքան հազարամետր ըրած ես այս գլուխն սկսելէն ի վեր:

Համառոտենք:

Դուն նախ կը մասնակցիս Երկրիս Թաւալական շարժման. քու շարժումդ այնքան աւելի երագ է որքան որ հասարակածին մերձ կը բնակիս: Ի Պարիս՝ նա կը հասնի 300 մետր երկվայրկեանի մէջ (յԱլլարատտ 361 մետր): Այս առաջին շարժումը կը բաղադրի Երկրիս շրջաբերականի հետ, մէկ տարուան մէջ, Արևուն չորս կողմը:

Երկրիս ծիրը շատ քիչ թերատ է, Բնաւ պիտի չի սխալիս զայն նմանցնելով բուրակի մը 149, 400, 000 հազարամետր շառաւիղով. Բազմապատկէ երկու անգամ 3, 1416ով պիտի ունենաս շրջապատը գծուած ամ ըստ ամէ Երկրի ձեւըով: Բաժնէ հիմա տարուան մէջ գտնուած երկվայրկեաններով և պիտի գտնես, թէ մենք ի՞նքեանք 30 հզմ. միջին երագութեամբ երկվայրկեանը, (ճիշդը 29 հզմ. 670 մ.): Դիտելով թէ դուն սկսած ըլլաս քու ընթերցումդ տասը վայրկեանէ ի վեր, դուն 18000 հզմ. ընթացած պիտի ըլլաս. մէկ խօսքով՝ քու ընթացքդ 900 անգամ աւելի երագ է կառախմբէն, 35 անգամ աւելի երագ թնդանթի բերնէն ելած ուռմբէն. ասոր վրայ աւելցուր թէ դուն կը մասնակցիս Արևով կատարուած մեծ ընթացքին, որուն վրայ վերջին գլխով մէջ պիտի խօսինք. հաւա՛ւր ընթացք, որ զմեզ կը գահալիժէ աստեղեայ միջոցին մէջ երկվայրկեանը 19 հզմ. և դուն պիտի ունենաս թեթեւ գազափար մը Երկրիս Թոնչին միջոցին մէջ: Եթէ հիմա բաղադրես այս երեք շարժումները այն քանակութեանց հետ զորս թուարկեցինք, պիտի հասնիս 13 զլխաւոր շարժումներու ամբողջութեան մէջ, և իրաւամբ պիտի զարմանաս գնտին անհաստատութեանը որ զմեզ կը տանի:

Իրաւունք ունինք ուրեմն ըսելու, թէ Երկիրը կը տատանի միջոցի մէջ. նա աւելի թեթեւ է քան օճառեայ գնտեայ փրփուրը ըստ կամս ձգուած հովին. ենթակայ ամէն ձգողութեանց, ամէն ազդեցութեանց, նա կը պարէ և կը դառնայ Արևու ճառագայթներու մէջ, որ կը տանի զինքը և բնակիչները դէպի անձանթ վայրը անշափելի անհունութեան մէջ:

Հ. ԽՈՐԷ. ՍԻՆԱՏ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԼԵԶՈՒՆ

(Տես բազմապէս 1920 էջ 285)

ՔԵՐԹՈՂԱՔԱՆ ՏԻԿԻՆԸ

Իրեն այս մակդիրը տուած էին, որովհետեւ զբաղանութեան այս գեղեցիկ զոհարը, բանաստեղծութիւն, իր սովորական խօսակցութեան ամենէն յաճախող ծաղիկներէն մին ըրած էր, լի՝ ծաղիկալ և միշտ վայելուչ խօսքերով և պարբերութիւններով:

Այրի էր և միայնակ՝ ինչպէս Տանդէի Հոռովմը. ո՛չ ևս մանկամարդ, ամենաբարի սիրտ և յարգուած էր ամենէն. սակայն զարհուրելի թերութիւն մ'ունէր, որուն համար իր դահլճի յաճախողները՝ երբեմն բազմաթիւ՝ այժմ շատ նուազած էին. իր թերութիւնն էր միշտ բանաստեղծորէն խօսիլ: Այնքան տարօրինակ կ'երեւար՝ որքան կը հռչակէր, թէ ինք բնաւ զրագէտ երեւնալու յաւակնութիւնը չունէր, թէ և միշտ զբաղան և զգիարուեստի վրայ կը խօսէր, մանաւանդ թէ այսպիսի խօսակցութեանց մէջ իբրեւ միշտ շատ աւելի համեստ և շրջահայեաց ըլլալ ցոյց կու տար:

Այն լեզուն որ մեզի արուեստական կ'երևար, իրեն համար ամենաբնական էր. և իրաւացի, վասն զի կատարեալ կերպով կը յարմարէր իր էութեան ուրիշ բոլոր